

підходів, які дозволяють встановити її структурні особливості, взаємозв'язки між елементами та перспективи розвитку з огляду на історичні особливості формування: системний, синергетичний, інформаційний та історичний. Виконання даних завдань забезпечує використання широкого спектру філософських, загальнонаукових, конкретно-наукових та спеціальних методів в залежності від етапу дослідження.

Список використаних джерел: 1. Джаман В.О. Регіональні системи розселення: демографічні аспекти / В.О. Джаман. – Чернівці: Рута, 2003.- 392с. 2. Князева Е.Н. Синергетика как новое мировоззрение: диалог с И. Пригожиным / Е.Н. Князева, С.П. Курдюмов // Вопросы философии. – 1992. – № 12. – С. 3– 20. 3. Немец К. А. Використання наукових підходів для виявлення особливостей розвитку регіональної системи розселення (на прикладі Харківської області) / К. А. Немец, К. О. Кравченко, П. А. Вірченко // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Географічні науки». – 2017. – Випуск 7. – С. 56-61. 4. Немец Л.М. Системний підхід до суспільно-географічного дослідження населення регіону / Л. М. Немец, К. Ю. Сегіда // Проблеми безперервної географічної освіти і картографії. – 2009. – Вип. 9. – С. 180-184. 5. Топчієв О.Г. Основи суспільної географії: підручник для студентів географічних спеціальностей вищих навчальних закладів / О.Г. Топчієв. – Одеса: Астропринт, 2009. – 560 с.

УДК 911.3: 314 :911.375

Омельченко Н.В.

natali_omelchenko@i.ua

*Науковий керівник: д. геогр. н, ст. н. співробітник І.В. Гукалова
Херсонський державний університет, Україна*

ЯКІСТЬ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ У ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ З УРБАНІЗАЦІЄЮ

Питання покращення якості життя населення дуже гостро стоїть на порядку денному діяльності багатьох міжнародних організацій, при цьому наскрізною ідеєю у більшості випадків є «сталий розвиток населених пунктів, в умовах якого всім буде забезпечено належне житло, здорове і безпечне довкілля, основні послуги і продуктивна, вільно обрана робота» [2].

На сьогоднішній день міждисциплінарний характер поняття «якість життя», зіткнення різних уявлень щодо того, якою саме – в якому співвідношенні параметрів, які її описують – вона потрібна тій чи іншій країні, тим чи іншим територіальним спільностям людей, спричиняють появу неоднозначності у трактуванні цієї важливої категорії.

Одним з поширених у суспільній географії визначень є наступне: «Якість життя (ЯЖ) – інтегральна характеристика умов життєдіяльності населення. ЯЖ визначається за всіма показниками, що впливають на життєдіяльність населення і можуть оцінюватись як кращі чи гірші» (О.Г.Топчієв, 2001, 2005) [6;7]. Наведемо й інші визначення, автори яких проставили свої важливі акценти:

ЯЖ – міра відповідності умов життя потребам населення, яка виражається декількома показниками: середньою тривалістю життя,

показником здоров'я, рівнем захворюваності різних груп населення та ін. (Котляков В.М., Комарова А.І., 2007) [5]. ЯЖ – комплексний показник соціального розвитку регіонів, в характеристиках якого в різних пропорціях відображаються рівень, умови життя та якість населення (Н.В.Зубаревич, 2003) [4]. ЯЖ – інтегральна категорія, що відображає єдність суб'єктивних і об'єктивних оцінок різних умов життєдіяльності суб'єкту (будь-якої, в т.ч. територіальної спільності людей) та її властивостей у конкретному культурно-історичному та ресурсному контексті (Т.В.Гаврилова, 2004) [1]. Якість життя населення – це категорія, що характеризує умови життєдіяльності та стан населення у конкретному середовищі з точки зору його здатності забезпечувати відновлення і збалансований розвиток суспільства (І.В. Гукалова 2007) [3].

Всі ці дефініції об'єднують наступні спільні риси: 1) розглядається не ЯЖ окремого індивіда, мова йде про ЯЖ територіальної спільності людей або населення в цілому, в зв'язку з чим життя характеризується не індивідуальними, а типовими груповими рисами; 2) ЯЖ – комплексне, системне та інтегральне поняття, яке має достатньо складну внутрішню структуру і знаходиться під впливом різних факторів; 3) ЯЖ віддзеркалює різноманітні умови життя, а рівень життя є однією з найголовніших складових ЯЖ; 4) істотне значення у визначенні ЯЖ належить суб'єктивним оцінкам людьми умов свого життя; 5) якісні характеристики населення не менш важливі за характеристику якості умов його життєдіяльності [3].

У переліку чинників, які докорінно змінюють якість життя населення, урбанізації належить провідне місце. Це процес, що докорінним чином змінює життєдіяльність населення не тільки безпосередньо міст, але й цілих регіонів, означає модернізацію, соціальні переваги, комфорт для життя. Фактично, розвиток міст трансформує спосіб і умови життя людей, які формують певну його якість, у містах створюється потенціал для економічного розвитку не тільки власне міст, але і цілих регіонів, а іноді – і країн. Проте це все супроводжується як очевидними вигодами в соціально-економічному плані, так і негативними наслідками, передусім екологічними.

Високий рівень урбанізації не означає автоматичного високого рівня якості життя населення і навпаки – саме через неоднозначність взаємодії різних складових в урбанізованому середовищі. Як приклад, можна згадати країни, що розвиваються, де частка міського населення в останні роки приростає найбільшими темпами, однак при цьому якість життя не можна назвати задовільною, оскільки міський розвиток там означає не просто екологічний пресинг, але і неймовірне соціально-територіальне розшарування населення, наявність нетрів і обмеженої кількості благополучних районів. У розвинених країнах, які знаходяться на вищих стадіях міського розвитку, і які вже пережили активну субурбанізацією, є свої проблеми, пов'язані із розповзанням великих агломерацій, занедбанням центрів та промислових зон міст, перетворенням багатьох територій на транзитні зони, призначених для руху транспорту і меншою мірою для безпосередньо населення, яке проживає

поруч, збільшенням часу, витраченого на проїзд до місць праці, ускладненням трафіку і забрудненням повітря тощо. В Україні, з її колишнім індустріальним типом міського освоєння простору, існує безліч специфічних проблем, пов'язаних із відставанням соціально-культурної сфери міст, формування міського способу та умов життя від фактичних темпів зростання міського населення, що в перехідний період тільки загострилося у зв'язку із закриттям підприємств, зношенням інфраструктури міста, хронічним недофінансуванням комунальної сфери, але при цьому ще більшим прямуванням населення до великих міст у пошуку роботи.

З одного боку, урбанізація є найважливішим чинником зміни якості життя населення, з іншого – вона сама має оцінюватися з позицій цієї категорії: наскільки міськими є умови життя населення, чи відповідає заявлений рівень частки міського населення на тій чи іншій території пропорційно міській зайнятості населення, міському рівню благоустрою території і житла (зокрема оснащеністю централізованою каналізацією, водопроводом і гарячим водопостачанням тощо), рівню транспортного сполучення, зрештою – чи відповідає він рівню усвідомлення населенням свого способу життя як міського чи сільського? Всі ці питання мають бути осмислені при погляді на урбанізацію як на процес, який має розглядатися із соціальних позицій так само глибоко, як із усіх інших – просторово-розселенських, функціональних тощо. Це осмислення може суттєво скорегувати ту картину регіональної диференціації регіонів України, до якої ми звикли. При цьому чим більшим буде перелік аспектів, які включені в оцінку інтегрального рівня урбанізації, тим більшим буде розходження з офіційною часткою міського населення.

Список використаних джерел: 1. Гаврилова Т.В. Принципы и методы исследования качества жизни населения // Технологии качества жизни, 2004. - Т.4. - №2. - С.1-11.; 2. Генеральная Ассамблея ООН Сессия 1 Прогресс, достигнутый к настоящему времени в осуществлении решений второй Конференции Организации Объединенных Наций по населенным пунктам (Хабитат-II) и в выявлении новых и возникающих проблем в области устойчивого развития городов (26 июля 2014. Проверено 10 марта 2017) [Ел. ресурс]. - http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/CONF.226/PC.1/5&lang=R; 3. Гукалова І. В. Якість життя населення України: суспільно-географічна концептуалізація: монографія / І. В. Гукалова ; Інститут географії НАН України. - К.: [б.в.], 2009. – 347 с.; 4. Зубаревич Н.В. Социальное развитие регионов России: проблемы и тенденции переходного периода. – М.: Едиториал УРРС, 2003. – 264 с.; 5. Котляков В.М., Комарова А.И. География: понятия и термины: пятиязычный академический словарь: русский – английский – французский – испанский – немецкий / В.М.Котляков, А.И.Комарова; РАН. – М.: Наука, 2007. – 859 с.; 6. Топічєв О.Г. Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методики: Навчальний посібник. – Одеса: Астропринт, 2005. – 632 с. 278.; 7. Топічєв О.Г. Основи суспільної географії: Навчальний посібник. – Одеса: Астропринт, 2001. – 560 с.